

НОТАТКА
для осіб, які бажають звернутися до
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

I. ЯКІ ЗАЯВИ РОЗГЛЯДАЄ СУД?

1. Європейський суд з прав людини є міжнародним органом, який **за певних умов** може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав, викладених у Європейській конвенції з прав людини. Ця Конвенція є міжнародним договором, на підставі якого більшість європейських держав зобов'язались дотримуватись **певних основних прав**. Ці права викладені у самій Конвенції та у Протоколах до неї (Протоколи № 1, 4, 6, 7 і 13), згода на обов'язковість яких надана окремими державами. До цієї нотатки додаються тексти зазначених документів, з якими Вам рекомендовано уважно ознайомитись.
2. Ви можете звернутися до Суду, якщо вважаєте, що **Ви особисто і безпосередньо є жертвою** порушення однією з держав одного або кількох основних прав.
3. Суд може розглядати лише ті заяви, в яких йдеться про порушення одного або кількох **прав, гарантованих Конвенцією та Протоколами до неї**. Суд не є апеляційним судом у відношенні до національних судових інстанцій і не уповноважений ні скасовувати, ні змінювати їх рішення. Суд також не може від Вашого імені безпосередньо втручатися в діяльність органу влади, проти якого спрямована Ваша заява.
4. Суд може розглядати лише ті заяви, які спрямовані проти держав, що ратифікували Конвенцію або відповідні Протоколи, і які стосуються **подій, що відбувалися після дати ратифікації**. Ці дати відрізняються залежно від того, проти якої держави спрямована заява, і від того, чи стосується заява права, гарантованого самою Конвенцією або одним із Протоколів до неї.
5. Ви можете звертатися до Суду лише зі скаргами на **факти, за які несе відповідальність орган влади** (законодавчої, виконавчої, судової та ін.) однієї з цих держав. Суд **не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних організацій**.
6. Згідно зі статтею 35 § 1 Конвенції, Суд приймає заяви до розгляду **лише після того, як були використані усі внутрішні засоби правового захисту**, і лише **протягом шести місяців з дати винесення остаточного рішення**. Суд не зможе розглянути по суті заяву, яка не відповідає цим умовам прийнятності.
7. Надзвичайно важливо, щоб перед зверненням до Суду Ви використали **усі засоби судового захисту** в державі, проти якої спрямована заява, які могли б привести до позитивного вирішення питання, що є предметом оскарження; в протилежному випадку Вам необхідно буде довести, що такі засоби захисту є неефективними. Це означає, що Вам слід спочатку звернутися до національних судів, яким підсудна Ваша справа, включаючи відповідну вищу судову інстанцію, для захисту по суті своїх прав, про порушення яких Ви бажаєте надалі заявити перед Судом.
8. Використовуючи належні засоби захисту, Ви повинні **дотримуватись національних процедурних правил**, зокрема передбачені законом строки. Якщо, наприклад, Ваш позов було відхилено через те, що був пропущений терміну оскарження, або через недотримання правил підсудності чи правомочності, або порушення встановлених законом процедурних правил, Суд не зможе розглянути Вашу заяву.
9. Проте, якщо Ви оскаржуєте судові рішення, зокрема, вирок, Вам не обов'язково робити спроби порушити процедуру перегляду справи після проходження звичайної судової

процедури оскарження. Також не обов'язково використовувати несудові процедури або звертатися з проханнями про помилування або амністію. Петиції (до Парламенту, голови держави або уряду, міністра чи уповноваженого з прав людини) не вважаються засобами правового захисту, які необхідно використати.

10. Для подання заяви до Суду у Вас є **шість місяців** після ухвалення остаточного рішення компетентним судом або органом влади. Шестимісячний термін відраховується з моменту ознайомлення Вас або Вашого адвоката з остаточним судовим рішенням, винесеним в процесі звичайного оскарження, а не з моменту подальших відмов поновити розгляд Вашої справи, розглянути Ваше прохання про помилування або амністію чи будь-яке інше клопотання до органів влади.

11. Перебіг шестимісячного терміну припиняється в момент отримання Судом або Вашого **першого листа**, в якому чітко викладено – хоча б у стислій формі – предмет заяви, яку Ви маєте намір подати, або заповненого формуляру заяви. Звичайного запиту з проханням надати інформацію недостатньо, щоб зупинити перебіг шестимісячного терміну.

12. Виключно для Вашої інформації, повідомляємо, що **більше 90 % заяв**, які розглядає Суд, визнані неприйнятними у зв'язку з недотриманням заявниками однієї або більше вищезазначених вимог.

II. ЯК ПОДАВАТИ ЗАЯВУ ДО СУДУ?

13. **Офіційними мовами** Суду є англійська та французька, але за бажанням Ви можете звертатися до Секретаріату Суду офіційною мовою однієї з держав, що ратифікували Конвенцію. На початковій стадії провадження Суд може також листуватися з Вами цією мовою. Проте Вам слід знати, що на наступних стадіях провадження, тобто якщо Суд не визнає Вашу заяву непринятною на основі надісланих Вами документів, а вирішить запропонувати Уряду надіслати письмові зауваження щодо Ваших скарг, Суд вестиме листування з Вами англійською чи французькою мовою, а Ви чи Ваш представник, за загальним правилом, повинні будете надсилати подальші зауваження англійською чи французькою мовою.

14. Суд приймає лише заяви, надіслані поштою (**а не по телефону**). Якщо Ви відсилаєте Вашу заяву електронною поштою або факсом, Вам обов'язково потрібно **продублювати її звичайною поштою**. Також немає необхідності бути особисто присутнім у Страсбурзі для усного викладення обставин Вашої справи.

15. Усю кореспонденцію стосовно Вашої скарги необхідно надсилати **за адресою**:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE – ФРАНЦІЯ.

Будь ласка, не прошивайте степлером, не склеюйте і не скріпляйте іншим чином листи і документи, які Ви надсилаєте до Суду. Усі сторінки повинні бути послідовно пронумеровані.

16. Після отримання Вашого першого листа або формуляру заяви Секретаріат Суду надішле Вам відповідь з повідомленням про те, що **на Ваше ім'я було відкрито справу, номер якої потрібно зазначати в усіх наступних листах до Суду**. Надалі до Вас можуть звернутися за додатковою інформацією, документами чи роз'ясненнями, пов'язаними із заявою. Натомість, Секретаріат не може надати Вам інформацію щодо законодавства держави, проти якої спрямована заява, або давати юридичні консультації стосовно застосування або тлумачення національного права.

17. У Ваших інтересах **своєчасно і старанно відповідати на листи** Секретаріату. Будь-яка затримка з відповіддю або її відсутність можуть розцінюватися як те, що Ви не зацікавлені у продовженні провадження у Вашій справі.

18. Якщо Ви вважаєте, що Ваша заява стосується одного з прав, гарантованих Конвенцією або Протоколами до неї, і що **всі** умови, викладені вище, задоволені, **Ви повинні ретельно і розбірливо заповнити формуляр заяви і повернути його до Суду без невиправданої затримки, щонайпізніше через шість місяців від дати першого листа Секретаріату.** Якщо Ви не надішлете формуляр заяви і всі необхідні додаткові документи до завершення вищезазначеного терміну, Суд може дійти висновку, що Ви не зацікавлені у подальшому провадженні у Вашій справі, **і Ваше досьє буде знищене.**

19. Згідно з положеннями правила 47 Регламенту Суду, **необхідно, щоб Ваша заява містила наступне:**

- а) **стислий виклад фактів**, які Ви бажаєте оскаржити, та сутність Ваших скарг;
- б) зазначення **прав, гарантованих Конвенцією**, які були, на Вашу думку, порушені;
- в) відомості про **засоби правового захисту**, якими Ви скористалися;
- г) перелік **офіційних рішень** у Вашій справі, із зазначенням дати кожного рішення та інстанції, яка його винесла, а також коротку інформацію про зміст цього рішення. До листа додайте копії самих рішень. (Документи не будуть вам повернені. А тому у Ваших інтересах надсилати **виключно копії, а не оригінали**).

20. Правило 45 Регламенту Суду вимагає, щоб заява була **підписана** Вами як заявником або Вашим представником.

21. Якщо Ви не бажаєте оприлюднення Вашої особи, Ви повинні зробити відповідну заяву і викласти причини подібного відступу від загального правила вільного доступу до інформації в процесі судового розгляду. Суд може дозволити **анонімність** тільки у виключних і обґрунтованих випадках.

22. Згідно зі статтею 33 Регламенту Суду, до документів, що сторони або третя сторона надали Секретаріату Суду, має бути відкритий доступ, крім випадків, коли Голова Палати вирішить інакше з причин, викладених у статті 33 § 2 Регламенту Суду. Таким чином, за загальним правилом, доступ до всієї інформації, яка міститься в документах, наданих Вами Секретаріату, зокрема інформацію про зазначених чи ідентифікованих осіб, може бути відкритий. Крім того, така інформація може бути опублікована в базі даних Суду HUDOC в Інтернеті, якщо Суд включить її у викладення фактичних обставин, підготовлене для повідомлення Уряду держави-відповідача, в рішення щодо прийнятності чи виключення зі списку справ, чи в рішення по суті.

23. На початковій стадії подання заяви Ви не зобов'язані мати представника, а Ваш представник (якщо Ви його маєте) не обов'язково повинен бути адвокатом. Однак, якщо Суд вирішить запропонувати Уряду надіслати письмові зауваження щодо Вашої заяви, Вам потрібно, за загальним правилом, мати представника (крім особливих винятків), який є адвокатом, уповноваженим практикувати в одній із держав, що ратифікували Конвенцію. Ваш представник повинен володіти однією з офіційних мов Суду (англійською або французькою). Слід зазначити, що з цього часу Суд буде листуватися з Вами однією з офіційних мов, і Ви повинні будете надсилати свої зауваження цією мовою, якщо тільки Ви не отримаєте дозвіл продовжувати листування неофіційною мовою. Якщо Ви бажаєте звернутися до Суду через **адвоката або іншого представника**, Ви повинні додати до формуляру заяви **довіреність, яка б уповноважувала його діяти від Вашого імені.** Представник юридичної особи (підприємства, асоціації, і т.д.) або групи осіб повинен підтвердити свої юридичні повноваження представляти заявника.

24. Суд не може надати Вам **юридичну допомогу** на оплату послуг адвоката для підготовки Вашої первинної заяви. На подальшій стадії провадження, а саме після рішення Суду про повідомлення відповідного уряду про заяву для подання письмових зауважень, Ви можете претендувати на отримання безкоштовної юридичної допомоги, якщо Вам бракує коштів для оплати послуг адвоката і якщо надання такої допомоги Суд визнає необхідним для належного розгляду справи.

25. Процедура розгляду Вашої справи – **безкоштовна**. На початковому етапі процедура розгляду справ є письмовою, тому Ваша особиста присутність у Страсбурзі не потрібна. Вас належно поінформують про будь-яке рішення, винесене Судом у Вашій справі.

ДЕРЖАВА	Конвенція CETS 005	Проток. № 1 CETS 009	Проток. № 4 CETS 046	Проток. № 6 CETS 114	Проток. № 7 CETS 117	Проток. № 12 CETS 177	Прот. № 13 CETS 187
Австрія	03.09.1958	03.09.1958	18.09.1969	01.03.1985	01.11.1988	-	01.05.2004
Азербайджан	15.04.2002	15.04.2002	15.04.2002	01.05.2002	01.07.2002	-	
Албанія	02.10.1996	02.10.1996	02.10.1996	01.10.2000	01.01.1997	01.04.2005	
Андорра	22.01.1996	-	-	01.02.1996	-	-	01.07.2003
Арменія	26.04.2002	26.04.2002	26.04.2002	01.10.2003	01.07.2002	01.04.2005	
Бельгія	14.06.1955	14.06.1955	21.09.1970	01.01.1999	-	-	01.10.2003
Боснія та Герцеговина	12.07.2002	12.07.2002	12.07.2002	01.08.2002	01.10.2002	01.04.2005	01.11.2003
Болгарія	07.09.1992	07.09.1992	04.11.2000	01.10.1999	01.02.2001	-	01.07.2003
Великобританія	03.09.1953	18.05.1954	-	01.06.1999	-	-	01.02.2004
Греція	28.11.1974	28.11.1974	-	01.10.1998	01.11.1988	-	
Грузія	20.05.1999	07.06.02	13.04.2000	01.05.2000	01.07.2000	01.04.2005	01.09.2003
Данія	03.09.1953	18.05.1954	02.05.1968	01.03.1985	01.11.1988	-	01.07.2003
Естонія	16.04.1996	16.04.1996	16.04.1996	01.05.1998	01.07.1996	-	01.06.2004
Ірландія	03.09.1953	18.05.1954	29.10.1968	01.07.1994	01.11.2001	-	01.07.2003
Ісландія	03.09.1953	18.05.1954	02.05.1968	01.06.1987	01.11.1988	-	01.03.2005
Іспанія	04.10.1979	27.11.1990	-	01.03.1985	-	-	
Італія	26.10.1955	26.10.1955	27.05.1982	01.01.1989	01.02.1992	-	
Кіпр	06.10.1962	06.10.1962	03.10.1989	01.02.2000	01.12.2000	01.04.2005	01.07.2003
Латвія	27.06.1997	27.06.1997	27.06.1997	01.06.1999	01.09.1997	-	
Литва	20.06.1995	24.05.1996	20.06.1995	01.08.1999	01.09.1995	-	
Ліхтенштейн	08.09.1982	14.11.1995	08.02.2005	01.12.1990	-	-	01.07.2003
Люксембург	03.09.1953	18.05.1954	02.05.1968	01.03.1985	01.07.1989	-	
КЮР Македонія	10.04.1997	10.04.1997	10.04.1997	01.05.1997	01.04.1997	01.04.2005	01.11.2004
Мальта	23.01.1967	23.01.1967	05.06.02	01.04.1991	01.04.2003	-	01.07.2003

ДЕРЖАВА	Конвенція CETS 005	Проток. № 1 CETS 009	Проток. № 4 CETS 046	Проток. № 6 CETS 114	Проток. № 7 CETS 117	Проток. № 12 CETS 177	Прот. № 13 CETS 187
Молдова	12.09.1997	12.09.1997	12.09.1997	01.10.1997	01.12.1997	-	
Монако	30.11.2005	-	30.11.2005	01.12.2005	01.02.2006	-	01.03.2006
Нідерланди	31.08.1954	31.08.1954	23.06.1982	01.05.1986	-	01.04.2005	
Німеччина	03.09.1953	13.02.1957	01.06.1968	01.08.1989		-	01.02.2005
Норвегія	03.09.1953	18.05.1954	02.05.1968	01.11.1988	01.01.1989	-	
Польща	19.01.1993	10.10.1994	10.10.1994	01.11.2000	01.03.2003	-	
Португалія	09.11.1978	09.11.1978	09.11.1978	01.11.1986	01.03.2005	-	01.02.2004
Росія	05.05.1998	05.05.1998	05.05.1998	-	01.08.1998	-	
Румунія	20.06.1994	20.06.1994	20.06.1994	01.07.1994	01.09.1994	-	01.08.2003
Сан - Марино	22.03.1989	22.03.1989	22.03.1989	01.04.1989	01.06.1989	01.04.2005	01.08.2003
Сербія	03.03.2004	03.03.2004	03.03.2004	01.04.2004	01.06.2004	01.04.2005	01.07.2004
Словаччина	01.01.1993	01.01.1993	01.01.1993	01.01.1993	01.01.1993	-	
Словенія	28.06.1994	28.06.1994	28.06.1994	01.07.1994	01.09.1994	-	01.04.2004
Туреччина	18.05.1954	18.05.1954	-	01.12.2003	-	-	
Угорщина	05.11.1992	05.11.1992	05.11.1992	01.12.1992	01.02.1993	-	01.11.2003
Україна	11.09.1997	11.09.1997	11.09.1997	01.05.2000	11.09.1997	-	01.07.2003
Фінляндія	10.05.1990	10.05.1990	10.05.1990	01.06.1990	01.08.1990	01.04.2005	01.03.2005
Франція	03.05.1974	03.05.1974	03.05.1974	01.03.1986	01.11.1988	-	
Хорватія	05.11.1997	05.11.1997	05.11.1997	01.12.1997	01.02.1998	01.04.2005	01.07.2003
Чеська Респуб.	01.01.1993	01.01.1993	01.01.1993	01.01.1993	01.01.1993	-	01.11.2004
Швейцарія	28.11.1974	-	-	01.11.1987	01.11.1988	-	01.07.2003
Швеція	03.09.1953	18.05.1954	02.05.1968	01.03.1985	01.11.1988	-	01.08.2003

УКРАЇНА

Застереження до Конвенції від 11 вересня 1997 року - Оригінал Укр/Англ.

1. Положення пункту 1 статті 5 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пункту 13 Розділу XV "Перехідні положення" Конституції України та статтям 106 і 157 Кримінально-процесуального кодексу України щодо затримання особи та дачі прокурором санкції на арешт.
2. Положення пункту 3 статті 5 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пунктам 48, 49, 50 та 51 Тимчасового дисциплінарного статуту Збройних Сил України, затвердженого Указом Президента України від 7 жовтня 1993 року № 431 щодо накладення арешту як дисциплінарного стягнення.¹
3. Україна повністю визнає на своїй території дію підпункту "d" пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року щодо права підсудного на виклик і допит свідків (статті 263 та 303 Кримінально-процесуального кодексу України), а щодо права підозрюваного і обвинуваченого - лише в частині права заявляти клопотання про виклик і допит свідків та проведення з ними очної ставки відповідно до статей 43, 43¹ і 14² зазначеного Кодексу.
4. Положення статті 8 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пункту 13 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України та статтям 177 і 190 Кримінально-процесуального кодексу України щодо дачі прокурором санкції на обшук, а також щодо огляду житла.

Застереження під номерами 1, 3 та 4 втратили чинність з 28 червня 2001 року.

Повідомлення щодо Протоколу № 6 від 29 червня 2000 р. - Оригінал англійською.

29 грудня 1999 року Конституційний Суд України визнав неконституційними положення Кримінального Кодексу України, що передбачали смертну кару. Згідно з Законом України від 22 лютого 2000 року "Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України", Кримінальний Кодекс України було приведено у відповідність до вищезазначеного рішення Конституційного Суду України.

Смертну кару було замінено на довічне позбавлення волі (стаття 25 Кримінального Кодексу України). Закон України "Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, який стосується скасування смертної кари, 1983 року," передбачає збереження застосування смертної кари за злочини, вчинені під час війни, шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства.

Згідно зі статтею 2 Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, Україна повідомить Генерального Секретаря Ради Європи в разі внесення таких змін.

¹ Первісне застереження від 11 вересня 1997 року було змінено 3 липня 2000 року в зв'язку із зміною нумерації відповідних положень Статуту.